

Projektas yra bendrai finansuojamas iš
Prieglobsčio, migracijos ir integracijos
fondo 2014–2020 metų nacionalinės
programos lėšų

UŽSIENIEČIŲ IŠSIUNTIMO STEBĖSENOS METINĖ ATASKAITA

2017 03 – 2018 03

Vilnius

2018

TURINYS

ĮVADAS	2
TARPTAUTINIAI STANDARTAI.....	3
IŠSIUNTIMO OPERACIJŲ STEBĖSENOS METU UŽFIKSUOTI ATVEJAI	13
REKOMENDACIJOS	17
IŠVADOS.....	20

ĮVADAS

Išsiuntimo operacijų stebėtojai vykdo trečiosios šalies (ne ES valstybės narės) piliečių arba asmenų be pilietybės, kurie yra Lietuvos Respublikoje ir neatitinka arba nebeatitinka atvykimo ir (arba) buvimo Lietuvos Respublikoje sąlygų ir yra išsiunčiami iš Lietuvos Respublikos, išsiuntimo operacijų stebėseną.

Išsiuntimo operacijų stebėtojų paskirtis yra nešališkai ir objektyviai vertinti, ar institucija, vykdydama sprendimą dėl užsieniečio išsiuntimo arba sprendimą dėl kitos valstybės priimto sprendimo dėl užsieniečio išsiuntimo vykdymo galimumo, laikosi reikalavimų, įtvirtintų Gražinimo direktyvoje, 2005 m. gegužės 4d. Europos Tarybos Ministrų kabineto Dvidešimtyje gairių dėl priverstinio gražinimo (CM(2005)40), Europos komiteto prieš kankinimą ir kitokį žiaurų, nežmonišką ar žeminantį elgesį ar baudimą standartuose, taip pat kitų tarptautinių ir nacionalinių teisės aktų reikalavimų bei rekomendacijų užsieniečių išsiuntimo srityje, ir užtikrinamos išsiunčiamų užsieniečių pagrindinės žmogaus teisės ir orumas visos išsiuntimo procedūros metu. Stebėtojai nesikiša į išsiuntimo procedūrą, tačiau jai pasibaigus gali išsakyti pareigūnams savo pastabas ir rekomendacijas.

Išsiuntimo operacijų stebėtojai stebi, vertina ir analizuoja duomenis apie faktinę išsiuntimo procedūrą, kuri apima užsieniečio išvykimą iš sulaikymo arba kitos užsieniečio buvimo vietos, jei jis nėra sulaikytas, vykimą iki pasienio kontrolės punkto ir užsieniečio perdavimą užsienio valstybės pasienio pareigūnams arba vykimą iki Tarptautinio Vilniaus oro uosto, arba vykimą iki užsienio valstybės, į kurią jis išsiunčiamas, oro uosto ir užsieniečio perdavimą tos valstybės kompetentingiems pareigūnams.

Išsiuntimo operacijų stebėjimo metu vertinami tokie gražinimo ir išsiuntimo procedūros aspektai: sulaikymas iki išsiuntimo, išsiunčiamo asmens informavimas, bendradarbiavimas su išsiunčiamu asmeniu, asmens sveikatos būklės įvertinimas, laisvę ribojančių priemonių taikymas, aprūpinimas geriamu vandeniu ir maistu, išsiunčiamo asmens bagažas, kelionpinigiai, lydintys pareigūnai, pašalinių dėmesio atkreipimas į išsiunčiamą asmenį, savanoriško grįžimo skatinimas.

Šioje metinėje ataskaitoje bus apibendrintos įžvalgos bei rekomendacijos remiantis 2017 m. kovo mėn. – 2018 m. kovo mėn. Lietuvos Raudonojo Kryžiaus vykdytomis išsiuntimo operacijų stebėsenomis. Ataskaitoje bus aptartos išsiuntimo operacijų stebėsenos ataskaitos bei pristatytos rekomendacijos kaip pagerinti išsiuntimo operacijų vykdymą.

2017 m. kovo mėn. – 2018 m. kovo mėn. laikotarpiu buvo įvykdyti 15 išsiuntimo operacijų stebėjimai: 2017 m. kovo mėn. 3 d., 2017 m. balandžio 4 d., 2017 m. gegužės 10 d., 12 d. ir 26 d., 2017 m. birželio 5 d., 6 d., 13 d. ir 15 d., 2017 m. spalio 13 d. ir 20 d., 2017 m. lapkričio 9 d., 2017 m. gruodžio 11 d. ir 12 d., 2018 m. kovo 8 d. Iš viso per 2017 metus buvo išsiųsta 110 užsieniečių, tad išsiuntimo operacijų stebėjimo metu užfiksuoti faktai neatspindi absoliučiai visų išsiuntimo operacijų, o tik nedidelę stebėtų jų dalį.

Iš stebėtų išsiuntimo operacijų daugiausia buvo išsiunčiami Vietnamo Socialistinės Respublikos piliečiai – jų buvo 16, ir Rusijos Federacijos – buvo stebėtos 16 šios valstybės piliečių išsiuntimo operacijos. Taip pat stebėtos 2 Moldovos bei 2 Baltarusijos piliečių išsiuntimo operacijos, bei po vieną Kazachstano, Libano, Kirgizijos bei Tadžikistano piliečio išsiuntimo operaciją.

TARPTAUTINIAI STANDARTAI

Šioje metinės ataskaitos dalyje bus pristatyti tarptautiniai standartais, kuriais remiantis yra vykdoma išsiuntimo operacijų stebėseną.

SULAIKYMAS IKI IŠSIUNTIMO

Standartai:

„2008 m. gruodžio 16 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyva 2008/115/EB dėl bendrų nelegaliai esančių trečiųjų šalių piliečių grąžinimo standartų ir tvarkos valstybėse narėse:

15 straipsnis: Sulaikymas 1. Valstybės narės gali sulaikyti trečiosios šalies pilietį, kuriam taikoma grąžinimo tvarka, tik tam, kad parengtų grąžinimą ir (arba) įvykdytų išsiuntimo procesą (nebent konkrečiu atveju gali būti veiksmingai taikomos kitos pakankamos, tačiau švelnesnės priverstinės priemonės), visų pirma kai: a) esama pasislėpimo pavojaus, arba b) atitinkamas trečiosios šalies pilietis vengia pasirengimo grąžinimui ar išsiuntimui proceso, arba jiems trukdo. Sulaikymas turi trukti kuo trumpiau ir būti taikomas tik tol, kol tinkamai vykdomas pasiruošimas išsiuntimui. <...> 5. Sulaikymas trunka tol, kol tenkinamos 1 dalyje nustatytos sąlygos ir jis yra būtinas siekiant užtikrinti sėkmingą išsiuntimą. Kiekviena valstybė narė nustato sulaikymo laikotarpio ribą, kuri negali viršyti šešių mėnesių.“

Užsieniečių teisinės padėties įstatymo nuostatos leidžia sulaikyti užsieniečių, kuris neteisėtai atvyko į Lietuvos Respubliką ar neteisėtai joje yra arba kai siekiama užsieniečių, kuris neįleidžiamas į

Lietuvos Respubliką, grąžinti į valstybę, iš kurios jis atvyko.¹ Šis įstatymas taip pat numato galimybę taikyti alternatyvias sulaikymui priemones, pvz., įpareigojimą nustatytu laiku periodiškai atvykti į atitinkamą teritorinę policijos įstaigą, įpareigojimą ryšio priemonėmis nustatytu laiku pranešti atitinkamai teritorinės policijos įstaigai apie savo buvimo vietą ir kt.² Tačiau nurodytos alternatyvios sulaikymui priemonės gali būti pritaikytos tik tiems užsieniečiams, kurie turi gyvenamąją vietą Lietuvoje. Tuo tarpu apgyvendinimas URC netaikant judėjimo laisvės apribojimų yra galimas tik prieglobsčio prašytojų, bet ne kitokį teisinį statusą turinčių užsieniečių atžvilgiu.³

Vadovaujantis Užsieniečių teisinės padėties įstatymo 113 str. 2 d., užsienietis gali būti sulaikytas tik tada, kai sulaikymas yra būtinas sprendimui dėl grąžinimo ar išsiuntimo vykdyti, pvz., jeigu užsienietis gali pasislėpti vengdamas išsiuntimo.⁴

Esminiai punktai, kuriuos stebi išsiuntimo operacijų stebėtojas:

Ar taikomas Užsieniečių teisinės padėties įstatymo nuostatas ir nesulaiko tų užsieniečių, kurie buvo pateikę prašymą suteikti prieglobstį Lietuvoje, nors dėl jų ir yra priimtas galutinis neigiamas sprendimas?

Ar sulaikomi užsieniečiai pasinaudoję Tarptautinės migracijos organizacijos Vilniaus biuro (toliau – TMO) siūloma savanoriško grąžimo pagalba?

Ar sulaikomi užsieniečiai juos grąžinus į Lietuvą pagal Dublino reglamentą (tiek tuo atveju, kai Migracijos departamento sprendimas nesuteikti prieglobsčio jau yra įsigaliojęs, tiek tuomet, kai skundas vis dar nagrinėjamas teisme)?

IŠSIUNČIAMO ASMENS INFORMAVIMAS

Standartai:

„Europos komiteto prieš kankinimą ir kitokį žiaurų, nežmonišką ar žeminantį elgesį ir baudimą (CPT) standartai:

V. Užsieniečiai, kuriems laisvė atimta pagal užsieniečių teisinę padėtį reglamentuojančius įstatymus

¹ LR įstatymas „Dėl užsieniečių teisinės padėties“, 2004 m. balandžio 29 d. Nr. IX-2206, 113 str. 1 d. 2-3 p.

² LR įstatymas „Dėl užsieniečių teisinės padėties“, 2004 m. balandžio 29 d. Nr. IX-2206, 115 str. 2 d. 1-5 p.

³ LR įstatymas „Dėl užsieniečių teisinės padėties“, 2004 m. balandžio 29 d. Nr. IX-2206, 115 str. 2 d. 5 p. ir 115 str. 5 d.

⁴ LR įstatymas „Dėl užsieniečių teisinės padėties“, 2004 m. balandžio 29 d. Nr. IX-2206, 113 str. 2 d.

30. Sulaikyti imigrantai, taip pat kaip ir kitų kategorijų asmenys, kuriems atimta laisvė, turėtų nuo pat sulaikymo pradžios turėti teisę informuoti pasirinktą asmenį apie savo padėtį ir kreiptis į advokatą bei gydytoją. Be to, jie turėtų būti nedelsiant ir jiems suprantama kalba informuoti apie jų teises ir jiems taikomas procedūras. <...> sulaikytiems imigrantams turėtų būti sistemingai pateikiamas dokumentas, kuriame būtų išaiškinama jiems taikoma procedūra ir išdėstomos jų teisės. Šis dokumentas turėtų būti paruoštas tokiomis kalbomis, kuriomis dažniausiai kalba tokie asmenys, ir, jei reikia, turėtų būti suteikiamos vertėjo paslaugos. <...>

41. Prieš sulaikytų imigrantų išsiuntimo operaciją būtina imtis priemonių, kurios padėtų atitinkamiems asmenims organizuoti savo sugrįžimą, ypač ryšium su šeiminiemis, darbo ir psichologinėmis problemomis. Svarbu, kad sulaikyti imigrantai būtų iš anksto informuojami apie jų išsiuntimą ir galėtų psichologiškai susitaikyti su tuo, turėtų galimybę informuoti turinčius apie tai žinoti žmones ir susirinkti savo asmeninius daiktus. <...>“

Europos komiteto prieš kankinimą ir kitokį žiaurų, nežmonišką, žeminantį elgesį ir baudimą (CPT) standartuose (toliau – CPT standartai) reikalaujama iš anksto informuoti sulaikytus užsieniečius apie jų išsiuntimą, kad jie galėtų psichologiškai susitaikyti su šiuo faktu.⁵

LR vidaus reikalų ministro 2012 m. gegužės 15 d. įsakymu Nr. 1V-382 patvirtintas Sprendimų dėl užsieniečio įpareigojimo išvykti, išsiuntimo, grąžinimo ir vykimo tranzitu per Lietuvos Respublikos teritoriją priėmimo ir jų vykdymo tvarkos aprašas (toliau – Išsiuntimo ir grąžinimo tvarkos aprašas) įpareigoja valstybės institucijų pareigūnus nedelsiant supažindinti užsienietį jam suprantama kalba su priimtu sprendimu dėl jo įpareigojimo išvykti, grąžinimo, išsiuntimo ar kitos valstybės sprendimo vykdymo. Ant sprendimo privalo pasirašyti užsienietis, užsienietį su sprendimu supažindinęs valstybės tarnautojas ir vertėjas, jeigu jis dalyvavo.⁶ CPT standartai taip pat numato, jog sulaikyti užsieniečiai turi

⁵ Europos komitetas prieš kankinimą ir kitokį žiaurų, nežmonišką, žeminantį elgesį ir baudimą (CPT), CPT standartai: CPT bendrųjų ataskaitų „svarbiausieji“ skyriai, 41 p.

⁶ Lietuvos Respublikos vidaus reikalų ministro įsakymas „Dėl Lietuvos Respublikos vidaus reikalų ministro 2004 m. gruodžio 24 d. įsakymo Nr. 1V-429 „Dėl sprendimų dėl užsieniečio įpareigojimo išvykti, išsiuntimo, grąžinimo ir vykimo tranzitu per Lietuvos Respublikos teritoriją priėmimo ir jų vykdymo taisyklių patvirtinimo“ pakeitimo“, 2012 m. gegužės 15 d. Nr. 1V-382, 31.2 ir 56.1 p.

būti nedelsiant ir jiems suprantama kalba informuoti apie jų teises ir jiems taikomas procedūras, prireikus turi būti suteikiamos vertėjo paslaugos.⁷

CPT standartuose numatyta, jog užsieniečiai turi būti supažindinti su savo teisėmis ir jiems taikomomis procedūromis, užsieniečiams turi būti padedama organizuoti savo sugrįžimą.⁸

Esminiai punktai, kuriuos stebi išsiuntimo operacijų stebėtojas:

Ar užsienietis informuotas apie išsiuntimą pakankamai anksti, kad spėtų tam pasirengti psichologiškai, susiruošti daiktus, susisiekti su kilmės valstybėje esančiais giminaičiais ir pan.?

Ar užsienietis buvo informuotas apie išsiuntimą jo gimtąja arba jam gerai suprantama kalba?

Ar užsienietis nebuvo tinkamai informuotas apie visas svarbias išsiuntimo detales – kiek laiko užtruks išsiuntimo procedūra, ar keliones metu bus maitinimas, koks keliones maršrutas?

PAŽEIDŽIAMŲ ŽMONIŲ, ŠEIMOS IR VAIKŲ APSAUGA

Standartai:

„Tarptautinės migracijos organizacijos 2005 m. gražinimo valdymo ES valstybėse narėse ir Rumunijoje gerosios praktikos studija:

3.4. Institucinė struktūra <...> Valstybėms rekomenduojama imtis ypatingų priemonių grąžinant pažeidžiamus asmenis.“

„Europos Tarybos Ministrų komiteto 20 gairių vykdant priverstinį išsiuntimą:

Gairė Nr. 11. Vaikai ir šeimos 1. Vaikai sulaikomi tik kraštutiniais atvejais ir tik trumpiausiam įmanomam laikotarpiui. 2. Šeimoms, sulaikytoms iki išsiuntimo, turėtų būti skirtos atskiros patalpos, užtikrinančios pakankamą privatumą. <...>“

Esminiai punktai, kuriuos stebi išsiuntimo operacijų stebėtojas:

Ar pažeidžiamas užsienietis buvo sulaikytas?

⁷ Europos komitetas prieš kankinimą ir kitokį žiaurų, nežmonišką, žeminantį elgesį ir baudimą (CPT), CPT standartai: CPT bendrųjų ataskaitų „svarbiausieji“ skyriai, 30 p.

⁸ Europos komitetas prieš kankinimą ir kitokį žiaurų, nežmonišką, žeminantį elgesį ir baudimą (CPT), CPT standartai: CPT bendrųjų ataskaitų „svarbiausieji“ skyriai, 30 ir 41 p.

Ar specialiųjų poreikių turintis (pvz. psichinę negalią) užsienietis yra lydimas socialinio darbuotojo ir, esant poreikiui, psichikos sveikatos ekspertas?

Ar sulaikytai šeimai buvo skirtos atskiros ir privatumą užtikrinančios patalpos?

Ar išsiunčiant šeimas su vaikais laikomasi šeimos vienybės bei vaiko interesų prioriteto principų?

BENDRADARBIAVIMAS SU IŠSIUNČIAMU UŽSIENIEČIŲ

Standartai:

„Europos Tarybos Ministrų komiteto 20 gairių vykdant priverstinį išsiuntimą:

Gairė Nr. 15. Bendradarbiavimas su išsiunčiamais asmenimis 1. Siekiant apriboti prievartos priemonių taikymą, valstybės institucijos turėtų stengtis visose išsiuntimo procedūros stadijose bendradarbiauti su išsiunčiamu asmeniu, kad jis laikytųsi pareigos išvykti iš šalies.“

Esminiai punktai, kuriuos stebi išsiuntimo operacijų stebėtojas:

Ar kelionės būdas ir maršrutas su užsieniečiu derinamas iš anksto?

Ar pareigūnai padėjo užsieniečiui pasirengti kelionei?

Ar pasirūpinta, kad užsienietis galėtų išsikeisti pinigų kelionei namo?

Ar atmosfera kelionės iki užsieniečio išvykimo vietos (valstybės sienos ar oro uosto) metu yra draugiška?

Ar bandant užtikrinti užsieniečio bendradarbiavimą buvo naudojama gąsdinimas ar kitokio pobūdžio psichologinės prievarta?

GALIMYBĖ SUSISIEKTI SU ARTIMAISIAIS KILMĖS VALSTYBĖJE

Standartai:

Lietuvos teisės aktai bei tarptautiniai dokumentai tiesiogiai nenumato išsiunčiamo asmens teisės susisiekti su artimaisiais kilmės valstybėje. Tačiau kitų valstybių geroji praktika (pvz., Danijos pabėgėlių tarybos ir Danijos nacionalinės policijos parengta užsieniečių išsiuntimo gerosios praktikos apžvalga)

rekomenduoja sudaryti galimybę išsiunčiamiems užsieniečiams susisiekti su artimaisiais, kad šie galėtų juos pasitikti atvykus į kilmės valstybę.⁹

Esminiai punktai, kuriuos stebi išsiuntimo operacijų stebėtojas:

Ar užsieniečiai buvo informuoti apie galimybę susisiekti su artimaisiais?

Ar užsieniečiui buvo suteikta galimybė susisiekti su artimaisiais telefonu ar kitu būdu prieš išsiuntimą?

SVEIKATOS BŪKLĖS ĮVERTINIMAS

Standartai:

Užsieniečių teisinės padėties įstatyme numatyta, kad sprendimo dėl užsieniečio išsiuntimo iš Lietuvos Respublikos vykdymas sustabdomas, jeigu užsieniečiui reikia suteikti būtinąją medicinos pagalbą, kurios suteikimo reikalingumą patvirtina sveikatos priežiūros įstaigos gydytojų konsultacinė komisija.¹⁰ ET Ministrų komiteto gairės taip pat nurodo, kad negali būti išsiunčiami asmenys, kurių sveikatos būklė neleidžia keliauti.¹¹

Esminiai punktai, kuriuos stebi išsiuntimo operacijų stebėtojas:

Ar užsienietis išsiųstas prieš tai URC medicinos punkte neatlikus apžiūros?

Ar užsienietis išsiųstas nustačius, jog sveikatos būklė netinkama kelionei?

Ar užsieniečiui suteikta tinkama medicininė pagalba?

LAISVĘ RIBOJANČIOS PRIEMONĖS

Standartai:

LR Valstybės sienos apsaugos tarnybos įstatymas numato pareigūnų teisę vykdant tarnybines pareigas panaudoti specialiąsias priemones (lazdas, antrankius, surišimo priemones, kovos imtynių

⁹ Danish Refugee Council and Danish National Police, Lessons Learned and Best Practices: Preparation and Implementation of Return Operations in Denmark and EU Member States, 18 psl.

¹⁰ LR įstatymas „Dėl užsieniečių teisinės padėties“, 2004 m. balandžio 29 d. Nr. IX-2206, 128 str. 2 d. 3 p.

¹¹ Europos Tarybos Ministrų komitetas, Dvidešimt gairių dėl priverstinio grąžinimo, gairė nr. 16, 1 p.

veiksmus ir kt.) tais atvejais, kai jiems pavestų tarnybinių pareigų negalima įvykdyti kitu būdu be grėsmės savo pačių arba kitų asmenų gyvybei, atsižvelgiant į teisės pažeidimo pobūdį, pažeidėjo asmenybę, konkrečią situaciją.¹² ET Ministrų komiteto gairėse nurodyta, jog vienintelės priimtinos laisvę ribojančios priemonės yra tos, kuriomis proporcingai atsakoma į išsiunčiamo asmens priešinimąsi, siekiant suvaldyti tokį asmenį.¹³

Esminiai punktai, kuriuos stebi išsiuntimo operacijų stebėtojas:

Ar užsienietis yra užsieniečiai iš URC iki automobilio vedamas surakintomis rankomis arba naudojamos kitos laisvę ribojančios priemonės?

Ar išsiunčiamas užsienietis patyrė smurtą?

APRŪPINIMAS GERIAMU VANDENIU IR MAISTU

Standartai:

URC tvarkoje „Dėl išsiunčiamų ar gražinamų užsieniečių aprūpinimo geriamuoju vandeniu ir sauso maisto daviniais išsiuntimo ar gražinimo iš Lietuvos Respublikos metu“ (toliau – URC išsiunčiamų užsieniečių aprūpinimo maistu tvarka) nustatyta, jog kiekvienas užsienietis, kurio išsiuntimas ar gražinimas trunka ilgiau nei 4 valandas, turi teisę išsiuntimo ar gražinimo metu gauti geriamojo vandens (0,5 l) ir sauso maisto davinį. Atsižvelgiant į užsieniečio specialius poreikius, jam gali būti skirta dar 0,5 l vandens.¹⁴

Esminiai punktai, kuriuos stebi išsiuntimo operacijų stebėtojas:

Ar užsieniečiui buvo skirtas maisto daavinys?

Ar išsiunčiamas užsienietis gavo geriamojo vandens?

¹² Lietuvos Respublikos Valstybės sienos apsaugos įstatymas, 2000 m. spalio 10 d. Nr. VIII-1996 (aktuali redakcija 2007 m. sausio 12 d. Nr. X-1017), 22 str. 1-2 d., 23 str. 2 d.

¹³ Europos Tarybos Ministrų komitetas, Dvidešimt gairių dėl priverstinio gražinimo, gairė nr. 19, 1 p.

¹⁴ Valstybės sienos apsaugos tarnybos prie Lietuvos Respublikos vidaus reikalų ministerijos Užsieniečių registracijos centro tvarka „Dėl išsiunčiamų ar gražinamų užsieniečių aprūpinimo geriamuoju vandeniu ir sauso maisto daviniais išsiuntimo ar gražinimo iš Lietuvos Respublikos metu“, 1 ir 5 p.

IŠSIUNČIAMO ASMENS BAGAŽAS

Standartai:

Lietuvos teisės aktai nereglamentuoja, kaip turi būti supakuotas išsiunčiamo asmens bagažas, ir nenumato jokios paramos užsieniečiui, neturinčiam kur susidėti asmeninių daiktų. Tuo tarpu ET Ministrų komiteto gairėse yra numatyta stebėtojo teisė ir pareiga prižiūrėti, kad išsiunčiamo asmens daiktai būtų tinkamai supakuoti.¹⁵

Esminiai punktai, kuriuos stebi išsiuntimo operacijų stebėtojas:

Ar kelioninio krepšio neturintiems užsieniečiams buvo parūpinta kuprinė ar kitoks aplinkinių dėmesio neatkreipiantis krepšys asmeniniams daiktams susidėti?

Ar užsieniečio daiktai sudėti į pakankamai patvarų bei ilgai kelionei tinkamą krepšį, parinktą atsižvelgiant į užsieniečio turimų asmeninių daiktų kiekį ir dydį?

KELIONPINIGIAI

Standartai:

Nei Užsieniečių teisinės padėties įstatymas, nei Išsiuntimo ir gražinimo tvarkos aprašas nenumato galimybės išsiunčiamam užsieniečiui skirti kelionpinigių. Tuo tarpu ET Ministrų komiteto gairėse nurodyta, kad tiems asmenims, kurie neturi pakankamai lėšų savo kilmės valstybei pasiekti, gali būti skiriama nedidelė pinigų suma (50 eurų).¹⁶

Esminiai punktai, kuriuos stebi išsiuntimo operacijų stebėtojas:

Ar išsiunčiamas užsienietis turi pakankamai lėšų nuvykti iki jo gyvenamosios vietos iš oro uosto?

LYDINTYS PAREIGŪNAI

Standartai:

¹⁵ Europos Tarybos Ministrų komitetas, Dvidešimt gairių dėl priverstinio gražinimo, gairė nr. 20, 7 p.

¹⁶ Europos Tarybos Ministrų komitetas, Dvidešimt gairių dėl priverstinio gražinimo, gairė nr. 20, 7 p.

„Europos Tarybos Ministrų komiteto 20 gairių vykdant priverstinį išsiuntimą:

Gairė Nr. 18. Lydintys pareigūnai <...> 2. Lydintys pareigūnai turi būti atsakingai parenkami ir atitinkamai apmokomi, įskaitant mokymus apie leistinas prievartos priemones. Jiems turi būti suteikiama pakankama informacija apie išsiunčiamą asmenį, kad išsiuntimas vyktų saugiai, ir turėtų sugebėti bendrauti su išsiunčiamuoju. Valstybės skatinamos užtikrinti, kad bent vienas lydintis pareigūnas būtų tos pačios lyties kaip išsiunčiamas asmuo. 3. Iki išsiuntimo tarp lydinčių pareigūnų ir išsiunčiamą asmens turėtų būti užmegztas kontaktas. 4. Lydintys pareigūnai turi būti lengvai atpažįstami, neturėtų būti leidžiama dėvėti kaukių ar gobtuvų. Išsiunčiamą prašymu jie turėtų identifikuoti save kokiu nors būdu.“

Esminiai punktai, kuriuos stebi išsiuntimo operacijų stebėtojas:

Ar lydintys pareigūnai yra supažindinti su tarptautiniais išsiuntimo standartais ir leistinomis prievartos priemonėmis bei dalyvavę mokymuose apie darbo su kitų tautybių ir kultūrų asmenimis ypatumus, ar panašiai parengti vykdyti išsiuntimo procedūrą?

Ar lydintys pareigūnai nedėvi jokių maskuojančių priemonių, taigi išsiunčiamiems asmenims nekyla problemų juos atpažįstant?

PAŠALINIŲ ASMENŲ DĖMESIO ATKRAIPIMAS Į IŠSIUNČIAMĄ ASMENĮ

Standartai:

Išsiuntimo ir grąžinimo tvarkos aprašas nustato, jog tranzito oro transportu metu lydintys asmenys negali turėti ginklų ir turi dėvėti civilius drabužius.¹⁷ Valstybės pareiga užtikrinti diskretišką grąžinamų asmenų susibūrimą ir įlaipinimą į orlaivį yra nustatyta ir 2004 m. balandžio 29 d. Tarybos sprendime 2004/573/EB dėl jungtinių skrydžių organizavimo, iš dviejų ar daugiau valstybių narių teritorijos

¹⁷ Lietuvos Respublikos vidaus reikalų ministro įsakymas „Dėl Lietuvos Respublikos vidaus reikalų ministro 2004 m. gruodžio 24 d. įsakymo Nr. 1V-429 „Dėl sprendimų dėl užsieniečio įpareigojimo išvykti, išsiuntimo, grąžinimo ir vykimo tranzitu per Lietuvos Respublikos teritoriją priėmimo ir jų vykdymo taisyklių patvirtinimo“ pakeitimo“, 2012 m. gegužės 15 d. Nr. 1V-382, 102 p.

išsiunčiant trečiųjų šalių piliečius, kurių atžvilgiu priimti atskiri įsakymai dėl išsiuntimo.¹⁸ Tai, jog įlaipinimo procesas turėtų būti kiek įmanoma mažiau pastebimas ir vykdomas atskirai nuo kitų keleivių įlaipinimo, nurodyta ir TMO grąžinimo valdymo ES valstybėse narėse ir Rumunijoje gerosios praktikos studijoje.¹⁹

Esminiai punktai, kuriuos stebi išsiuntimo operacijų stebėtojas:

Ar išsiunčiamą užsieniečių lydi uniformuotas pareigūnas?

Ar lydinčio pareigūno elgesys atkreipia pašalinių žmonių dėmesį?

Ar grąžinant užsieniečių su TMO pagalba, šios organizacijos atributika nėra aiškiai matoma ir neleidžia aplinkiniams identifikuoti užsieniečio kaip savanoriškai grįžtančio su TMO pagalba?

SAVANORIŠKO GRĮŽIMO SKATINIMAS

Standartai:

ET Ministrų komiteto gairėse nurodyta, jog savanoriškam grįžimui turėtų būti taikoma pirmenybė priverstinio išsiuntimo atžvilgiu ir valstybė turėtų imtis priemonių savanoriškam grįžimui skatinti.²⁰ Lietuvoje savanoriškas grįžimas yra vykdomas su TMO Vilniaus biuro pagalba. Pasinaudoti TMO teikiama parama gali neteisėtai Lietuvoje esantys trečiųjų šalių piliečiai, prieglobsčio prašytojai bei prieglobstį gavę užsieniečiai.²¹

Esminiai punktai, kuriuos stebi išsiuntimo operacijų stebėtojas:

Ar užsienietis gavo informaciją apie savanorišką grįžimą?

¹⁸ 2004 m. balandžio 29 d. Tarybos sprendimas 2004/573/EB dėl jungtinių skrydžių organizavimo, iš dviejų ar daugiau valstybių narių teritorijos išsiunčiant trečiųjų šalių piliečius, kurių atžvilgiu priimti atskiri įsakymai dėl išsiuntimo, Priedas: Bendrosios gairės dėl jungtinio išsiuntimo oro transportu saugos nuostatų, 2.1(c) p.

¹⁹ International Organisation for Migration, *Compilation of Best Practice in Return Management in Selected EU Countries and Romania*, 2005, 6.6 p.

²⁰ Europos Tarybos Ministrų komitetas, *Dvidešimt gairių dėl priverstinio grąžinimo*, gairė nr. 1.

²¹ TMO Savanoriško grįžimo ir reintegracijos programa, prieiga internete <<http://www.iom.lt/lt/ka-mes-darome-/savanorisko-grizimo-ir-reintegracijos-programa>> [žiūrėta 2016 12 16].

IŠSIUNTIMŲ STEBĖSENOS METU UŽFIKSUOTI ATVEJAI

GEROJI PRAKTIKA

Daugumoje stebėtų atvejų vyko sklandus trečiųjų šalių piliečių išsiuntimo organizavimas. To pavyzdžiu gali būti keturių Vietnamo Socialistinės Respublikos piliečių išsiuntimo operacija, kuri buvo stebėta 2017 m. gegužės 10 d. Išsiuntimo operacijų stebėtojas pastebėjo, kad užsieniečiai nuo pat atvykimo į URC (2017 m. balandžio 9 d.) išreiškė norą kuo skubiau grįžti į jų kilmės valstybę. Užsieniečiai turėjo pasus, o ikiteisminis tyrimas dėl nelegalaus sienos kirtimo nebuvo pradėtas, tad gana greitai suorganizuotas išsiuntimas (t.y. gauti tranzito sutikimai ir patvirtinti bilietai). 2017 m. balandžio 26 d. buvo patvirtinti bilietai, 2017 m. gegužės 5 d. Migracijos departamentas priėmė sprendimus dėl išsiuntimo, o užsieniečiai apie patvirtintus bilietus ir gautus sprendimus buvo informuoti tą pačią arba kitą dieną. Pareigūnai suteikė esminę informaciją užsieniečiams naudodami Google vertėją bei davė užsieniečiams dokumentų kopijas. Tuo atveju, jei užsieniečiai informacijos būtų nesupratę arba keltų klausimus dėl jo, būtų buvusi galimybė gauti vertimą iš vietnamiečių kalbos vertėjo telefonu²².

Daugumoje išsiuntimo operacijų stebėjimų buvo užfiksuotas pagarbus elgesys su išsiunčiamais trečiųjų šalių piliečiais bei lydėjimo atlikimas taip, kad užsieniečiai gerai jaustųsi ir nesulauktų nejaukaus kitų žmonių dėmesio oro uoste. 2017 m. gegužės 10 d. vykdyto išsiuntimo metu užsieniečiai skrydžio Vilniaus oro uoste laukė specialiai užsieniečiams įrengtose ir patogias laukimo sąlygas užtikrinančiose patalpose. Lydintys pareigūnai net sudarė galimybę kiekvienam iš užsieniečių parūkyti specialiai įrengtose rūkymo patalpose. Oro uoste URC pareigūnai palydėjo užsieniečius registruotis skrydžiui. Užsieniečiai atskirai nuo kitų keleivių, bet lydimi pareigūnų, perėjo aviacinio saugumo keleivių patikrą. Pareigūnai lydėjimą atliko taip, kad užsieniečiai gerai jaustųsi ir nesusilauktų nejaukaus kitų žmonių dėmesio oro uoste. Užsieniečiai mašinomis buvo nuvežti ir URC pareigūnų palydėti į lėktuvą prieš kitų keleivių įsodinimą. Prievartos priemonės nei kelionės iki oro uosto metu, nei oro uoste užsieniečių atžvilgu naudotos nebuvo²³.

Dar vienas tokio elgesio pavyzdys gali būti 2017 m. gegužės 12 d. vykdytas išsiuntimas, kurio metu užsieniečio priėmimas užtruko iš Baltarusijos pusės, nes Baltarusija taikė kažkokias sudėtingas net ir savo piliečio įsileidimo į šalį procedūras. Kol Baltarusijos pasienio pareigūnai pasiruošė priėmimui,

²² 2017 m. gegužės 10 d. išsiuntimo operacijos stebėsenos ataskaita.

²³ 2017 m. gegužės 10 d. išsiuntimo operacijos stebėsenos ataskaita.

teko apie 3 val. laukti Šalčininkų PKP. Užsienietis laukė specialiai užsieniečiams įrengtose ir patogias laukimo sąlygas užtikrinančiose patalpose. Lydintys pareigūnai sudarė galimybę užsieniečiui kelis kartus parūkyti, siūlė vandens/kavos/arbato, sudarė galimybę naudotis WC. Kai Baltarusijos pasienio pareigūnai informavo, kad priėmimui yra pasiruošę, Baltarusijos pasienio pareigūnams užsienietį palydėjo ir URC pareigūnai, ir Šalčininkų PKP pareigūnas. Lietuvos pareigūnai dalykiškai ir korektiškai suderino su Baltarusijos pareigūnais, kad nekeldami perteklinių procedūrinių reikalavimų Baltarusijos pasienio pareigūnai įleistų į šalį savo pilietį²⁴.

Kai kurių išsiuntimų metų su užsieniečiu buvo derinamas išsiuntimo maršrutas. Pavyzdžiui 2017 m. gegužės 12 d. vykdyto išsiuntimo metu URC pareigūnė nurodė, kad su užsieniečiu buvo derinamas išsiuntimo maršrutas per Šalčininkus, nes Šalčininkai yra arti kaimo Ditki, kuriame užsienietis Baltarusijoje gyvena. Taip pat užsieniečiui nuo gegužės mėn. bent 3 kartus buvo sudaryta galimybė iš URC telefono susisiekti ir bendrauti su artimaisiais kilmės valstybėje, taip pat jis bendravo ir taksofonu, įrengtu uždarame korpuse, bei suderino, kad į Benekonis pasienyje iš Baltarusijos pusės atvyks jo pasiimti draugas su automobiliu²⁵.

2017 m. birželio 15 d. Libano Respublikos piliečio išsiuntimo metu oro uoste iki įsodinimo į lėktuvą buvo laukiama apie 20 min. Užsienietis laukė specialiai užsieniečiams įrengtose ir patogias laukimo sąlygas užtikrinančiose patalpose. Oro uoste lydintys pareigūnai net sudarė galimybę užsieniečiui nusipirkti kvepalų *duty free* parduotuvėje bei parūkyti specialiai įrengtose rūkymo patalpose (taip galimybė parūkyti buvo sudaryta ir prieš išvykstant iš URC)²⁶.

Dar vienas gerosios praktikos pavyzdys užfiksuotas 2017 m. lapkričio 9 d. išsiuntimo metu. Su giminaičiais Tadžikistane užsieniečiui buvo sudaryta galimybė bendrauti iš telefono pareigūno kabinete ir jis suderino, kad giminaičiai pasitiks ir parveš iš oro uosto, kai jis atskris į Tadžikistaną. Be to, prieš išsiuntimą užsieniečiui buvo gražintas ir jo mobilus telefonas, sudaryta galimybė jį pakrauti ir nedaroma kliūčių jam iš karto juo naudotis²⁷.

2017 m. gruodžio 11 d. vykdyto išsiuntimo metu URC pareigūnė nurodė, jog užsieniečiai turėjo pinigų ir socialinių darbuotojų nupirktas telefono korteles, todėl jie turėjo neribotą galimybę susisiekti ir bendrauti su artimaisiais kilmės valstybėje, susiskambindami taksofonu, įrengtu uždarame korpuse. Prieš užsieniečio išsiuntimo procesą buvo patikrinta užsieniečių sveikatos būklė ir visiems jiems 2017-12-07

²⁴ 2017 m. gegužės 12 d. išsiuntimo operacijos stebėsenos ataskaita.

²⁵ 2017 m. gegužės 12 d. išsiuntimo operacijos stebėsenos ataskaita.

²⁶ 2017 m. birželio 15 d. išsiuntimo operacijos stebėsenos ataskaita.

²⁷ 2017 m. lapkričio 9 d. išsiuntimo operacijos stebėsenos ataskaita.

buvo išduotos medicininės pažymos, kad užsieniečiai gali skristi. Prieš išvykstant iš URC buvo atlikta užsieniečių ir jų daiktų patikra. Patikros atlikime pažeidimų nepastebėta, patikra atlikta oriai ir humaniškai (vyrus tikrino vyrai, moterį - moteris). Užsieniečio apranga buvo tinkama pagal oro sąlygas. Skrydžių metu lėktuvuose buvo numatytas maitinimas. Be to, kadangi užsieniečiai iš URC išvažiavo prieš pusryčius, jiems buvo duoti maisto paketai ir sudaryta galimybė papusryčiauti prieš išvykstant²⁸.

PROBLEMINIAI/TAISYBINIAI ATVEJAI IR IŠSIUNTIMO OPERACIJŲ STEBĖTOJŲ PASTEBĖJIMAI

2017 m. gegužės 5 d. vykdytoje išsiuntimo operacijoje pastebėta probleminė vieta pateikiant informaciją užsieniečiams. Nors stebėtame išsiuntime nekėlė abejonės užsieniečių noras ir išreikšta valia išvykti, tačiau pateikiami teoriniai pasiūlymai, kaip stebėta išsiuntimo procedūra galėtų būti patobulinta kitų užsieniečių atžvilgiu. Išsiunčiami užsieniečiai, būdami informuoti per Google vertėją, po to gali teigti, kad nesuprato Migracijos departamento sprendimo ir neturėjo galimybės jį apskusti (ypač tokiu atveju, kai užsieniečiai išsiunčiami, dar nesibaigus galimam Migracijos departamento sprendimo apskundimo terminui). Tokiu būdu jie gali teigti, kad Lietuvoje jiems nebuvo užtikrinta teisė dėl efektyvaus išsiuntimo sprendimo peržiūrėjimo (EŽTK 13 str.). Arba vėliau būdami neįleisti į Europą dėl LR uždėto draudimo 2 metus atvykti į Šengeno zoną jie gali net reikalauti žalos dėl kelionės į Europą išlaidų, teigdami, kad žalą sukėlė tinkamas neinformavimas apie Migracijos departamento sprendimą. Suprasdamas, kad URC neturi praktinių galimybių skirti finansus ir organizuoti vertėją užsieniečių supažindinimui su kiekvienu sprendimu kiekviena kalba siūlytume ekonomiškesnį sprendimą šiam klausimui. Būtų galima turėti iš anksto parengtą nesudėtingą formą vietnamiečių ar kitomis užsienio kalbomis, naudojamomis išsiunčiamų užsieniečių, kurioje pareigūnui beliktų tik įrašyti Migracijos departamento sprendimo datą, draudimo atvykti į Šengeno zoną metų skaičių, ir, jei žinoma, numatomo išsiuntimo datą bei maršrutą. Tuomet užsienietis galėtų savo kalba ją perskaityti ir jos pabaigoje pasirašyti po formoje įtrauktu sakiniu, kad suprato, skūsti neketina ir nori būti išsiųstas. Tokiu būdu be didesnių papildomų sąnaudų galėtų būti pagerintas užsieniečio informavimas apie jo padėtį, o ir būtų sutaupomas pareigūnų darbo laikas, nes esminės informacijos jiems nereikėtų versti per Google vertėją²⁹.

²⁸ 2017 m. gruodžio 11 d. išsiuntimo operacijos stebėsenos ataskaita.

²⁹ 2017 m. gegužės 10 d. išsiuntimo operacijos stebėsenos ataskaita.

2017 m. birželio 5 d. vykdyto išsiuntimo metu užsieniečius lydėjo 3 URC pareigūnai: Tyrimo skyriaus pareigūnas ir du Apsaugos skyriaus Budėtojų poskyrio pareigūnai. Tyrimo skyriaus pareigūnas vilkėjo civiliais drabužiais, Apsaugos skyriaus Budėtojų poskyrio pareigūnai avėjo uniformines kelnes. Atkreiptinas dėmesys į faktą, kad lydintys du Apsaugos skyriaus Budėtojų poskyrio pareigūnai turėtų lydėjimo metu avėti ne uniformines kelnes, nes šiuo atveju oro uoste galėjo būti atkreiptas dėmesys į užsieniečius, ypatingai registravimosi skrydžiui metu, kai skrydžio registravimosi laukė daug keleivių³⁰.

Dar vienas atvejis buvo užfiksuotas 2017 m. birželio 6 d. vykdomo išsiuntimo stebėjimo metu. Užsieniečio sveikatos būklė buvo patikrinta 2017 02 02 ir buvo išduota medicininė pažyma, kad užsienietis gali skristi³¹. Identiškas atvejis užfiksuotas ir 2017 m. birželio 13 d. išsiuntimo operacijos stebėsenos metu. Medicininė pažymą dviem Rusijos Federacijos piliečiams buvo išduota penki mėnesiai iki skrydžio – 2017 m. sausio 13 d.³². Dar vienas atvejis užfiksuotas 2017 m. spalio 20 d. stebėto išsiuntimo metu. Rusijos federacijos piliečio medicininė patikra buvo atlikta 2017 m. sausio 13 d., o išsiuntimas vykdomas po daugiau nei 9 mėnesių³³. Atkreipiame dėmesį, kad medicininės apžiūros tikslas – įvertinti užsieniečio sveikatos būklę prieš skrydį ir nustatyti, ar užsienietis gali būti pasirinktu laiku skraidinamas, todėl ji turi būti atlikta kelių dienų laikotarpyje prieš skrydį. Šiuo atveju medicininė apžiūra atlikta per anksti – sausio mėnesį, todėl užsieniečio sveikatos būklė pakartotinai turėjo būti įvertinta prieš skrydį. Taip pat, užsienietis URC pareigūnų atskiru automobiliu buvo palydėtas į lėktuvą, po to, kai kiti keleiviai jau buvo susodinti. Nors šiuo atveju URC pareigūnas nebuvo oro uosto darbuotojų laiku informuotas apie keleivių sodinimą ir dėl šios priežasties užsienietis įsodintas į lėktuvą, kai jame jau sėdėjo visi keleiviai, rekomenduojame visais atvejais stengtis, kad įlaipinimas vyktų prieš visų kitų keleivių įlaipinimą užtikrinant, kad į užsienietį nebus atkreiptas keleivių dėmesys³⁴.

2017 m. birželio 15 d. vykdyto Libano Respublikos piliečio išsiuntimo metu vienas iš Apsaugos skyriaus Budėtojų poskyrio pareigūnų prie diržo buvo prisisegęs dėklą su antrankiais, ir nors oro uoste jis diržą stengėsi uždengti megztiniu, tačiau kartais antrankiai buvo matomi ir galėjo atkreipti aplinkinių žmonių dėmesį. Be 3 URC pareigūnų pro kitus keleivius užsienietį pravedė ir uniformuotas VSAT prie LR VRM Vilniaus rinktinės Vilniaus oro uosto PKP pareigūnas, o tai galėjo atkreipti aplinkinių žmonių dėmesį. Atsižvelgiant į šį atvejį teikiamas pasiūlymas dėl galimo pareigūnų lydėjimo proceso

³⁰ 2017 m. birželio 5 d. išsiuntimo operacijos stebėsenos ataskaita.

³¹ 2017 m. birželio 6 d. išsiuntimo operacijos stebėsenos ataskaita.

³² 2017 m. birželio 13 d. išsiuntimo operacijos stebėsenos ataskaita.

³³ 2017 m. spalio 20 d. išsiuntimo operacijos stebėsenos ataskaita.

³⁴ 2017 m. birželio 6 d. išsiuntimo operacijos stebėsenos ataskaita.

patobulinimo. Ankstesniais oro uoste stebėtais išsiuntimais pareigūnai užsienietį į lėktuvą įsodindavo prieš kitus keleivius, naudodami arba atskirą automobilį, arba atskirą įėjimą į „rankovę“. Šį kartą užsienietis uniformuoto pareigūno buvo praveistas pro laipinimo laukiančių keleivių salę³⁵. Rekomenduotina, esant galimybei, įlaipinimą vykdyti atskiru keliu, o ne per bendrą laukiančių keleivių salę.

2017 m. gruodžio 11 d. stebėto išsiuntimo metu oro uoste URC pareigūnai palydėjo užsieniečius registruotis skrydžiui. Tam tikra problema kilo dėl užsieniečių bagažo. Kadangi dalis daiktų buvo gabenama lipnia juosta apvyniotose kartoninėse dėžėse, tai užsieniečiai negalėjo taip pasidalinti krovinio, kad neviršytų svorio limitų. Paėmus dalį krovinio į rankinį bagažą, paaiškėjo, kad daug stiklainių „Nutela“ ir kažkokių kosmetinių priemonių į rankinį bagažą imti negalima. Pažymėtina, kad lydintys pareigūnai draugiškai suderino, kad liekantys daiktai bus perduoti išsiunčiamų užsieniečių pažįstamiems, dar gyvenantiems URC. Atsižvelgiant į šį atvejį teikiami pasiūlymai, kaip stebėta išsiuntimo procedūra galėtų būti patobulinta kitų užsieniečių atžvilgiu, kad būtų išvengta aprašytos problemos dėl užsieniečių bagažo. Rekomenduotina užsieniečius informuoti ir bagažą pagal skrydžio taisykles tinkamai susitvarkyti dar URC. Be to, rekomenduotina skirti užsieniečiams didelių sąnaudų nereikalaujančius užsegamus prekių gabenimui skirtus maišus, kad užsieniečiai galėtų, reikalui esant, juos atsegti ir oro uoste (nes lipnia juosta apvyniotos kartotinės dėžės nėra patogios naudojimui ir negali būti perkraunamos oro uoste)³⁶. Verta paminėti, kad 2017 m. gruodžio 12 d. išsiuntime į šį atvejį buvo atsižvelgta ir prieš išvykstant iš URC buvo atlikta užsieniečių ir jų daiktų patikra (atsižvelgiant į prieš tai vykusius nesklandumus su bagažu oro uoste). Patikra atliekama dalyvaujant tik pareigūnams vyrams. URC pareigūnė dar kartą paaiškino užsieniečiams taisykles, ko negalima imti į rankinį bagažą (kiekvienas užsienietis turėjo po skrydžiui tinkamą kuprinę, vienas iš jų turėjo kartotinę dėžę, apvyniotą lipnia juoste)³⁷. Pažymėtina, kad atsižvelgiant į ankstesnio išsiuntimo nesklandumus buvo dedamos papildomos pastangos apžiūrint užsieniečių bagažą, papildomai paaiškinant, kokių daiktų negalima su savimi turėti rankiniame bagaže.

REKOMENDACIJOS

³⁵ 2017 m. birželio 15 d. išsiuntimo operacijos stebėsenos ataskaita.

³⁶ 2017 m. gruodžio 11 d. išsiuntimo operacijos stebėsenos ataskaita.

³⁷ 2017 m. gruodžio 12 d. išsiuntimo operacijos stebėsenos ataskaita.

Šioje metinės ataskaitos dalyje pateikiamos rekomendacijos kaip išvengti probleminių situacijų vykdant trečiųjų šalių piliečių išsiuntimo operacijas, taip pat kaip pagerinti šių operacijų sklandumą bei kokybę.

Rekomenduojama išsiunčiamus trečiųjų šalių piliečius informuoti apie jų išsiuntimą iš anksto, kad būtų sudaryta galimybė susisiekti su šeimos nariais, giminaičiais ar artimaisiais esančiais kilmės valstybėje, kurie galėtų pasitikti užsieniečių pasiekus kelionės tikslą. Taip pat svarbu informuoti asmenis pakankamai iš anksto, kad užsienietis galėtų tinkamai pasiruošti išsiuntimui tiek psichologiškai, tiek praktiškai, pvz. tinkamai susikrauti daiktus. Taip pat rekomenduojama informuoti užsieniečius apie oro uostų bei aviakompanijų taikomas taisykles, kad nekiltų nesklandumų dėl netinkamai supakuoto bagažo ar vežamų neleistinų daiktų.

Rekomenduojama suteikti visą reikiamą informaciją apie būsimą išsiuntimo procedūrą, trečiosios šalies piliečio teises ir pareigas jam suprantama kalba ir įsitikinti, kad asmuo su šia informacija susipažino bei ją supranta. Suprantama, kad turėti šią informaciją visomis galimomis kalbomis yra gan sudėtinga, tad rekomenduojama šią informaciją turėti pagrindinėmis išsiunčiamų asmenų gimtosiomis kalbomis, remiantis išsiunčiamų asmenų statistika pastaraisiais metais. Jei asmuo keletą kartų perskaitęs informaciją ne savo gimtąją kalba turėtų klausimų ar akivaizdžiai nesuprastų jam pateiktos informacijos, rekomenduojama suteikti galimybę naudotis vertėjo paslaugomis ir gauti visą reikiamą informaciją apie išsiuntimą gimtąja kalba.

Rekomenduojama išsamiai paaiškinti išsiunčiamiems trečiųjų šalių piliečiams išsiuntimo procedūros niuansus, taip pat akcentuoti jo bendradarbiavimo su išsiuntimą vykdančiais pareigūnais svarbą. Vienas iš tokio bendradarbiavimo pavyzdžių gali būti maršruto derinimas su iš Lietuvos išsiunčiamu asmeniu. Išsiunčiamam asmeniui susipažinus su išsiuntimo procedūra bei suteikta galimybė koreguoti/derinti kelionės maršrutą sumažina išsiunčiamo asmens jaučiamą stresą bei skatina jį draugiškai ir geranoriškai bendrauti/bendradarbiauti su išsiuntimą vykdančiais pareigūnais.

Rekomenduojama artėjant užsieniečio išsiuntimui patikrinti jo sveikatos būklę ir gauti gydytojo patvirtinimą, kad kelionė į užsieniečio kilmės šalį nekelia pavojaus jo sveikatai ar gyvybei. Atvejais kuomet užsieniečio sveikatos būklė jau buvo įvertinta prieš kelis mėnesius, rekomenduojama atlikti pakartotiną sveikatos patikrą ir įsitikinti, kad per tą laiką užsieniečio sveikatos būklė nepakito.

Rekomenduojama pareigūnams bei oro uosto apsaugai visos išsiuntimo operacijos metu vilkėti tik civilius drabužius. Taip pat rekomenduojama esant aplinkiniams asmenims, matomose vietose neturėti tarnybinių ginklų ar kitų tramdymo priemonių. Tarnybinių drabužių/uniformų vilkėjimas bei

ginklų ar tramdomųjų priemonių laikymas matomoje vietoje atkreipia papildomą kitų keleivių dėmesį bei kelią įtampą tiek jiems, tiek išsiunčiamam asmeniui.

Rekomenduojama, kad išsiuntimo operacijos metu dalyvautų bent vienas tos pačios lyties, kaip išsiunčiamo asmens, pareigūnas. Taip pat rekomenduojama, kad esant galimybei išsiuntimo operacijos metu dalyvautų pareigūnas, kuris gerai sutaria su užsieniečiu. Atvejais kuomet užsienietis nesutaria su jo byla tvarkančiu pareigūnu, rekomenduojama jam nedalyvauti išsiuntimo operacijoje, kad nekelti papildomos įtampos bei streso išsiunčiamam asmeniui.

Rekomenduojama išsiunčiamus trečiųjų šalių piliečius įlaipinti į lėktuvą atskira tvarka, o ne kartu su kitais tuo reisų skrendančiais keleiviais. Rekomenduotina esant galimybei išsiunčiamą asmenį į lėktuvą įsodinti prieš laipinant kitus keleivius. Taip pat rekomenduojama jį vesti į lėktuvą ne pro vartus, pro kuriuos laipinami kiti keleiviai, o atvežti tiesiai į lėktuvą arba vesti pro „kišenę“ pro kitą įėjimą, taip neatkreipiant papildomo dėmesio į išsiunčiamą asmenį.

Rekomenduojama ilgesnių ar jungiamųjų reisų atveju, pasirūpinti, kad išsiunčiamas asmuo arba turėtų lėšų įsigyti, arba aprūpinti asmenį reikiamu kiekiu geriamo vandens bei maisto kelionei. Išsiuntimo operacijų stebėsenos metu pastebėta geroji praktika aprūpinant išsiunčiamus užsieniečius geriamu vandeniu bei maistu, tad rekomenduojama toliau tęsti šią praktiką.

Rekomenduojama išsiunčiamiesiems asmenims, neturintiems lagamino ar krepšio daiktams sudėti, parūpinti tinkamo dydžio kartoninę dėžę ar krepšį, į kurį prieš kelionę galima būtų supakuoti visus asmenis daiktus. Taip pat rekomenduojama supažindinti išsiunčiamą trečiosios šalies pilietį su aviakompanijų bagažo taisyklėmis ir esant reikalui padėti supakuoti ar peržiūrėti užsieniečio daiktus, kad oro uoste nekiltų nesklandumų dėl netinkamo bagažo dydžio, svorio ar neleistinių daiktų turėjimo. Tokia praktika skatina išsiunčiamą asmenį bendradarbiauti su pareigūnais, atkreipia mažiau dėmesio į asmenį oro uoste bei sumažina stresinių situacijų galimybes.

Rekomenduojama laikytis šeimos vientisumo principo bei prioretizuoti vaiko interesus atvejais kuomet yra išsiunčiama šeima su mažamečiais vaikais. Vykdamas šeimų su vaikais išsiuntimo operacijas rekomenduojama atsižvelgti į šeimos ir vaikų pažeidžiamumą bei užtikrinti šeimos teisių apsaugą išsiuntimo operacijų metu.

Rekomenduojama nenaudoti laisvę ribojančių priemonių, kuomet tam nėra būtinybės. Išsiuntimo operacijų metu rekomenduojama stengtis išvengti situacijų, kuriose tektų naudoti laisvę ribojančias priemones. Tai galima pasiekti bendradarbiaujant su užsieniečiu visos išsiuntimo procedūros metu, įskaitant informavimą apie procedūrą, galimybę kartu planuoti kelionės maršrutą, pagalbą pakuojant

bagażą ir t.t. Atvejais kuomet kyla būtinybė naudoti laisvę ribojančias priemones, jos turėtų būti naudojamos proporcingai esamai situacijai bei nekelti pavojaus išsiunčiam užsieniečio sveikatai ar gyvybei, nepažeisti jo teisių bei orumo.

IŠVADOS

Visais stebėtais atvejais buvo suteikta galimybė paskambinti artimiesiems į kilmės valstybę. Neskaitant kelių užfiksuotų atvejų, sveikatos būklė būdavo patikrinama kelios dienos prieš išsiuntimą. Daugumoje atvejų pareigūnai vilkėjo civilius drabužius, kad neatkreipti papildomo dėmesio į išsiunčiamus užsieniečius. Tiek išvažiuojant iš URC, tiek esant oro uosto patalpose užsieniečiams būdavo suteikiama galimybė parūkyti, taip pat būdavo suteikta galimybė ir pasimelsti. Vienu atveju net buvo leista apsipirkti oro uosto *duty free* parduotuvėje. Jei nebūdavo numatyto maitinimo skrydžio metu arba gan ilgas skrydžio laukimas tranzite, būdavo išduodami maisto paketai. Daugumoje atvejų užsieniečiai būdavo įsodinami į lėktuvą prieš laipinant kitus keleivius, kad neatkreipti į juos papildomo dėmesio.

Apibendrinant, darytina išvada, kad daugumoje išsiuntimo procedūrų, išskyrus kelis pavienius atvejus, trūkumų nustatyta nebuvo, išsiuntimai buvo vykdomi sklandžiai, bendradarbiaujant su užsieniečiais, pareigūnai visuomet paaiškina užsieniečiui suprantama kalba išsiuntimo procesą, nurodo, kada bus gražinti asmens dokumentai, paaiškina išsiuntimo pasekmes. Pažymėtinas pareigūnų bendradarbiavimas su išsiunčiamais užsieniečiais ir geranoriškas nusiteikimas. Taip pat pažymėtinas ir teigiamai vertintinas URC pareigūnų geranoriškas bendradarbiavimas su išsiuntimo stebėtojais.